

Segones impressions sobre el DIEC2

JOSEP RUAIX I VINYET

Dins LLENGUA NACIONAL, núm. 60 (III trimestre del 2007), vam publicar unes «Primeres impressions sobre la segona edició del DIEC». Ara les completem, després d'haver examinat una llista d'articles nous del DIEC2 (s'entén: *Diccionari de la llengua catalana*, de l'Institut d'Estudis Catalans, 2a edició, Barcelona 2007) que ens han facilitat. Dividim el treball en tres parts: constatació d'encerts, curiositats, propostes de millora. Per a la justificació de les nostres opinions, remetem a les nostres obres (especialment, a: *Punts conflictius de català*, Barcelona 1989; *Observacions crítiques i pràctiques sobre el català d'avui*, 2 vols., Moià 1994-1995; *Diccionari auxiliar*, Moià 1996; *Català complet*, 3 vols., Moià-Barcelona 1997-2007); també recomanem de tenir en compte l'article citat.

Constatació d'encerts

Ens plau de començar constatant una sèrie d'encerts, entre molts d'altres, que hem detectat en els articles nous del DIEC2:

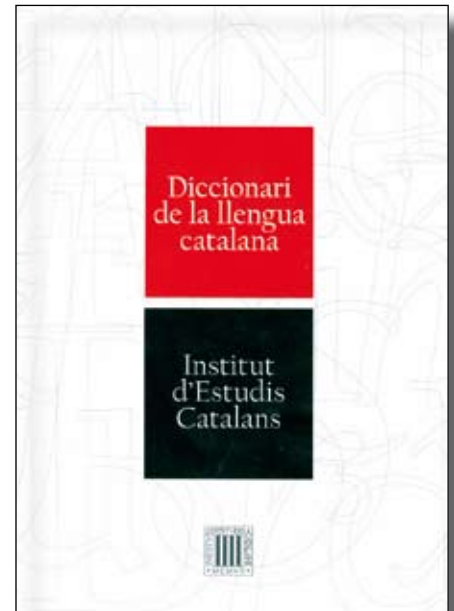
1) Admissió de termes: *amalecita* (amb la variant secundària *amalequita*), essent bo d'enregistrar tots dos termes, usats pels bibliistes, però donant preferència al que és format segons el sistema fonètico-gràfic llatí, al qual el català pertany; *estunidenc -a* (com a sinònim secundari de *nord-americà*), terme necessari per a la precisió lèxica, si bé difícil de pronunciar; *heus ací*, *vet ací* i *vet aquí* (sinònims secundaris de *heus aquí*, encara que potser es podrien afinar més les preferències); *llagar* ('ulcerar'), verb molt usat des de fa temps i esdevingut necessari; *mudat -ada* adj. ('ben vestit, amb la roba que no és de la feina o dels dies feiners'), accepció ben genuïna; *pedocentrisme* (amb la var. *paidocentrisme*), *pedòleg pedòloga* (amb la var. *paidòleg paidòloga*), *pedològic -a* (amb la var. *paidològic -a*), *pedometria* (amb la var. *paidometria*), *pedomètric -a* (amb la var. *paidomètric -a*), sèrie de termes en què hom pot optar per les formes científicament més ben formades però ambigües (les formes en *ped-*) i les formes més clares (les formes en *paid-*); *per mor de* loc. prep. ('a causa de, per culpa de' o bé 'amb la intenció de, amb la finalitat de'); *timolada* adj. *aigua timolada*; *volterità -ana* (amb la var. sec. *voltairià -ana*).

2) Admissió de variants: *agustinisme* (variant secundària de *augustinisme*, encara que preferiríem l'ordre invers, és a dir, entrar *agustinisme* i donar com a variant *augustinisme*); *aniquilament* (var. de *anihilació*); *destensar* (var. de *destesar*, encara que preferiríem l'ordre invers); *neumàtic* (var. de *pneumàtic* en l'accepció 5: 'revestiment perifèric de les rodes d'un vehicle').

3) Adopció de determinades grafies: *azerbaidjanès -esa* i (en la definició) *Azerbaidjan*, amb el nexa *-dj-* (i no pas *-tj-*); *eusquera* (i no *euskera*); *Cambodja* (en la definició de *khmer*),

també amb el nexa *-dj-*; *peloponesi -èsia* i (en la definició) *Peloponès* (i no *peloponnesi -èsia* i *Peloponnès*, com algú havia propugnat); *ruandès -esa* i (en la definició) *Ruanda* (també en la definició de *hutu* i de *tutsi*), amb la *w* de l'anglès adaptada en *u*.

4) Determinats usos en la redacció: *a finals de* (s.v. *ceratosaures*); *Egara* (s.v. *egarenc -a*) i *Iluro* (s.v. *ilurenc -a*), formes planes més naturals que les variants esdrúixoles, propugnades per alguns; *fulles grosses* (s.v. *estreltziàcies*, *filicofitins* i *peoniàcies*); *orelles molt grosses* (s.v. *otoció*). Pel que fa a l'adj. *gros grossa*, més avall veurem que, malauradament, els redactors del diccionari a vegades l'obliden i empen, per calc del castellà, l'adj. *gran*.

Curiositats

Entre les coses curioses que es presten a comentari, trobades dins els articles nous del DIEC2, heus-ne ací algunes:

1) Mots amb grafia excepcional: *haiïyna* (nom d'un mineral, que farà ampliar la casuística sobre l'ús de la dièresi i de la i grega; creiem que cal separar-ne les síl·labes així: *ha-ïy-na*).

2) Mots amb fonètica excepcional: *iar* (nom masculí d'un mes jueu, que, segons ens ha informat Joan Ferrer i Costa, professor d'hebreu, cal pronunciar en dues síl·labes: *i-ar*; per tant, serà una nova excepció en el valor de la *i* inicial de mot, al costat de *ió* i família).

3) Mot amb estalvi de la dièresi: *xiitake* (nom masculí de bolet, d'origen japonès, en què la combinació *ii* no deu pas fer diftong; si és així, caldrà incloure'l en les llistes de mots en què s'estalvia la dièresi).

Propostes de millora

Finalment, anotem una sèrie d'observacions amb vista a millorar el diccionari de l'Institut en el futur i per a coneixement dels usuaris de l'actual edició:

1) Alfabet. Creiem que ja seria hora d'adaptar gràficament al sistema català, com s'ha fet amb altres mots, el terme *piz-*

zer pizzera, escrivint *pitzer pizzera* (i, anàlogament, adaptant el primitiu *pizza* en *pitza*).

2) Dièresi. Com ja dèiem en el nostre treball citat al principi, s'haurien d'admetre sense dièresi (en qualitat de formes exclusives o almenys alternatives) una sèrie de mots en què tothom hi pronuncia diftong. Així, entre els que surten en la llista de novetats: *alloploidia*, *ammonoïdeus*, *autoploidia*, *batoïdeus* (s.v. *hipotremats*), *blastoïdeus*, *discoïdal* (en la definició de *centrals*, *ceratit*, *clipeasteroides*, *edriasteroïdeus*, *heterostegina* i *operculina*), *cistoïdeus*, *equinoïdeus* (en la def. de *clipeasteroides* i de *espatangoides*), *edriasteroïdeus*, *helicoidal* (en la def. de *orbitolina*), *trapezoïdal* (en la def. de *inoceràmids*). En canvi, caldria posar dièresi sobre la primera *i* dels mots *reificació* i *reificar*, que es llegeixen amb hiat (com *deificació* i *deificar*, per exemple).

3) Accent gràfic. Com també dèiem en el treball citat, caldria restituir els accents gràfics (sobre la vocal tònica) que en bona hora havia establert la *Gran enciclopèdia catalana* en mots com *boids* (en la definició de *pitònids*), *caproids*, *erinaeids*, *ploceids*, per tal d'ajudar el lector a fer-hi hiat i no pas diftong. Per descurt, suposem, també manca accent gràfic en *superjos* (plural de l'entrada *superjò*).

4) Accent prosòdic i gràfic. Considerem un hiperpurisme la forma esdrúixola *Himàlaia* (en la definició de *còcul*) en lloc de la forma plana *Himalaia*. No sabem per què el diccionari entra la forma *haiku* (sinònim principal de *haikai*, 'estrofa d'origen japonès...') i no la forma *haikú*, certament més divulgada i coincident amb l'ús castellà; caldria que els responsables ho expliquessin.

5) S/SS. No s'hauria d'escriure *ressituar* (perquè aleshores aquest verb sembla antic, com *resseguir*, *ressorgir*, *ressortir*) sinó amb una sola *essa* i amb guionet entre el prefix i el terme bàsic (perquè es tracta d'un compost nou).

6) G/J. El diccionari entra *gihad* (terme àrab), que, per analogia amb altres mots d'origen àrab, hebreu, etc. (i tal com fan encertadament alguns mitjans de comunicació), hauria d'anar amb jota inicial (com es fa també en francès).

7) S/X. El diccionari entra *xintoisme* i *xintoïsta* com a termes principals i, respectivament, *sintoisme* i *sintoïsta* com a variants secundàries. Probablement la preferència hauria de ser la inversa, essent com són les formes amb *essa* inicial les adients al sistema fonètic-gràfic llatí.

8) Enes dobles. Com dèiem en el treball citat, potser caldria simplificar les enes dobles de mots com *connectivitat* i *reconnexió*. I, si bé es pot admetre *frontennis*, s'hauria també d'admetre, i àdhuc preferir, la forma amb una sola *ena*.

9) Guionet. Com també dèiem en el nostre treball anterior sobre el DIEC i com hem dit i repetit en altres llocs, caldria tornar, a grans trets, a les regles fabrianes sobre l'ús del guionet en els mots compostos. A més (i fins i tot d'acord amb les noves regles del IEC), el subst. *tercermundisme* valdria més escriure'l amb guionet entre els dos components, per tal de facilitar la pronúncia de la erra muda (en gran part del domini lingüístic) del primer component.

10) *E* epentètica. S'hauria de canviar la forma *citosquelet* per *citoesquelet*.

11) Majúscula-minúscula. Ja s'hauria d'escriure el neologisme *Internet* (mot que surt en les definicions de *internauta*, *web* i *xat*) amb minúscula inicial, com fan moltes publicacions (i com també ja es fa en castellà).

12) Entrades discutibles:

— *castellologia* ('estudi dels castells i de les fortificacions') i *malherbologia* ('estudi de les males herbes...'): no sembla correcte barrejar un sufix culte (*logia*) amb uns termes populars (*castell*, *mala herba*); no es podrien trobar uns termes millors? (per al primer, p.e., *castellística*);

— *cent* ('cèntim d'euro', que es deu haver de pronunciar amb *e* oberta): terme admès, suposem, per imperatius legals; lingüísticament, però, valdria més evitar aquest *cent* confusonari i dir sempre *cèntim* (*d'euro*);

— *evidencial* (subst. masculí, 'element lingüístic que indica que una determinada informació prové d'altri o no ha estat contrastada'): fa tot l'efecte de ser un terme emprat impròpiament;

— *gofratge*: remet a *gofrat*, però la remissió hauria de ser a la inversa, tenint en compte que els noms terminats en *at* i que indiquen 'operació tècnica' no són genuïns;

— *inlús* adv. ('fins i tot'): castellanisme que segurament hauria valgut més no admetre;

— *primorós -osa* adj. ('primoter'): castellanisme que segurament també hauria valgut més no admetre.

13) Definicions discutibles, *sub voce*:

— *bàtik*: diu «tècnica d'estampat» per «tècnica d'estampació»; recordem que els noms d'operació tècnica terminats en *at* no són genuïns;

— *exorcistat*: diu «El tercer dels ordes menors» per «Antigament, el tercer dels ordes menors», ja que, des de la reforma del Concili Vaticà II, no existeixen els ordes menors; semblantment passa amb *ostiariat*, on diu «El primer dels ordes menors» per «Antigament, el primer dels ordes menors»;

— *moianès -esa* adj. i m. i f.: diu «1 Natural de Mojà o del Moianès. 2 adj Relatiu a Mojà, al Moianès o als seus habitants»; en realitat, el gentilici *moianès -esa* es refereix solament a Mojà (vegeu *Diccionari català-valencià-balear*), mentre que el gentilici corresponent al substantiu *Moianès* és, segons ús constant de les publicacions d'aquesta comarca natural (o sobre aquesta comarca natural, com el recent llibre *El Moianès. Estudi d'una comarca social i natural*, de X. Vila i Purí, Barcelona 2008), *moianesenc -a*.

14) Redacció a corregir o millorar, *sub voce*:

— *amatoxina*: diu «es troba a la farinera borda» per «es troba en la farinera borda»;

— *anolis*: diu «facilitat per canviar de color» per «facilitat per a canviar de color»;

— *antiperthita*: diu «Partícula de feldspat potàssic que es troba inclosa, juntament amb d'altres de similars» per «Partícula de feldspat potàssic que es troba inclosa, juntament amb altres de similars»;

— *bypass*: diu «fa de pont entre l'aorta i l'artèria coronària tot eludint el segment vascular obstruït» per «fa de pont entre l'aorta i l'artèria coronària eludint el segment vascular obstruït»;

— *caràita*: diu «admet com autoritzada» per «admet com a autoritzada»;

— *càrtel*: diu «Agrupació d'empreses d'un mateix sector, independents entre si» per «Agrupació d'empreses d'un mateix sector, independents entre elles»;

— *crisòfits*: diu «entre d'altres» per «entre altres»;

— *dioxina*: diu «que penetra fàcilment a les cèl·lules» per «que penetra fàcilment en les cèl·lules»;

— *encartadora*: diu «Màquina que es fa servir per encartar» per «Màquina que es fa servir per a encartar»;

— *episcopi*: diu «Projector emprat per formar imatges» per «Projector emprat per a formar imatges»;

— *fissitunicat -ada*: diu «Que presenta un estirament de la túnica interna, que se separa així de la túnica externa, abans d'expulsar les espores, s'aplica als ascus»; la darrera coma hauria de ser punt i coma;

— *glossolàlia*: diu «per als oients o, fins i tot, per al parlant» per «per als oients o fins i tot per al parlant»;

— *heretabilitat*: diu «es deguda» per «és deguda»;

— *heterostegina*: diu «Gènere de macroforaminífers ... aparegut a l'eocè» per «Gènere de macroforaminífers ... aparegut en l'eocè»;

— *hipurit*: diu «Gènere de bivalves rudistes ... que visqueren al cretaci» per «Gènere de bivalves rudistes ... que visqueren en el cretaci»;

— *humícola*: diu «Que viu a l'humus, o als sòls rics en humus» per «Que viu a l'humus, o en sòls rics en humus»;

— *maxil·la*: diu «Peça superior de l'aparell bucal que en els vertebrats està constituïda per diferents ossos» per «Peça superior de l'aparell bucal que en els vertebrats és constituïda per diferents ossos»;

— *melgorès*: diu «Moneda ... d'àmplia circulació a l'àmbit català medieval» per «Moneda ... d'àmplia circulació en l'àmbit català medieval»;

— *mesquite*: diu «Arbre o arbust ... cultivat a d'altres països tropicals» per «Arbre o arbust ... cultivat en altres països tropicals»;

— *miliòlids*: diu «Grup de foraminífers ... que comprèn formes petites senzilles i formes més grans i complexes, apareguts al carbonífer» per «Grup de foraminífers ... que comprèn formes petites senzilles i formes més grosses i complexes, apareguts en el carbonífer»;

— *miquelí -ina*: diu «Que ve a final de setembre, per Sant Miquel, s'aplica a fruits, castanyes, glans, etc.», on la coma després de *Sant Miquel* hauria de ser punt i coma;

— *monoplacòfors*: diu «Classe de mol·luscos amfineures ... molt ben representada al registre fòssil paleozoic» per «Classe de mol·luscos amfineures ... molt ben representada en el registre fòssil paleozoic»;

— *multiaxial*: diu «Format per diversos rengles paral·lels de cèl·lules, s'aplica a les algues vermelles», en què la coma hauria de ser punt i coma;

— *neandertal*: diu «Homínid de cos robust, mans grans, cap ample» per «Homínid de cos robust, mans grosses, cap ample»;

— *neoplatonisme*: diu «Moviment filosòfic ... que apareix al segle III dC» per «Moviment filosòfic ... que apareix en el segle III dC»;

— *notosaures*: diu «Grup extingit de rèptils sauropterigis ... que visqueren al triàsic» per «Grup extingit de rèptils sauropterigis ... que visqueren en el triàsic»;

— *nucleosíntesi*: diu «Fusió de protons i neutrons o de nuclis d'elements químics lleugers per formar nuclis d'elements químics pesants a l'interior dels estels» per «Fusió de protons i neutrons o de nuclis d'elements químics lleugers per a formar ...»;

— *operculina*: diu «Gènere de macroforaminífers ... apareguts a l'eocè» per «Gènere de macroforaminífers ... apareguts en l'eocè»;

— *orbitolina*: diu «Gènere de macroforaminífers ... que visqueren al cretaci» per «Gènere de macroforaminífers ... que visqueren en el cretaci»;

— *part parta*: diu «Individu d'un poble escita ... que conquerí al segle II aC el nord-est de l'Iran» per «Individu d'un poble escita ... que conquerí en el segle II aC el nord-est de l'Iran»;

— *pàssim*: diu «Aquest concepte apareix a Fabra» per «Aquest concepte apareix en Fabra»;

— *perthita*: diu «Partícula de feldspat sòdic que es troba inclosa, juntament amb d'altres de similars» per «Partícula de feldspat sòdic que es troba inclosa, juntament amb altres de similars»;

— *portulaca*: diu «Verdolaga de flor gran» per «Verdolaga de flor grossa»;

— *radiolit*: diu «Gènere de bivalves rudistes ... que visqueren al cretaci» per «Gènere de bivalves rudistes ... que visqueren en el cretaci»;

— *rinconel·la*: diu «Gènere extingit de braquiòpodes que visqueren al juràssic superior» per «Gènere extingit de braquiòpodes que visqueren en el juràssic superior»;

— *rinconèl·lids*: diu «Ordre de braquiòpodes ... que aparegueren a l'ordovicià» per «Ordre de braquiòpodes ... que aparegueren en l'ordovicià»;

— *sfumato*: diu «Tècnica pictòrica introduïda al Renaixement» per «Tècnica pictòrica introduïda en el Renaixement»;

— *solenodont*: diu «Mamífer ... d'aspecte semblant a la musaranya però més gros, de musell punxegut i acabat en una petita trompa, ulls petits i orelles grans» per «Mamífer ... d'aspecte semblant a la musaranya però més voluminós, de musell punxegut i acabat en una petita trompa, ulls petits i orelles grosses»;

— *terebràtula*: diu «Gènere de braquiòpodes ... aparegut al neogen» per «Gènere de braquiòpodes ... aparegut en el neogen»;

— *tuberals*: diu «Ordre de fongs ascomicets, actualment inclòs a l'ordre de les pezizals» per «Ordre de fongs ascomicets, actualment inclòs en l'ordre de les pezizals».

Podem afegir, com a cloenda d'aquestes «Segones impressions sobre el DIEC2», que els responsables del diccionari acadèmic han tingut en compte algunes aportacions dels estudiosos, aspecte que mereix felicitació, però encara n'han negligides moltes (algunes d'elles, ben importants) i que no han cercat tots els assessoraments que haurien resultat útils per a oferir un producte millor. Esperem que en futures edicions d'una obra tan important afinin més el tret. ♦

